

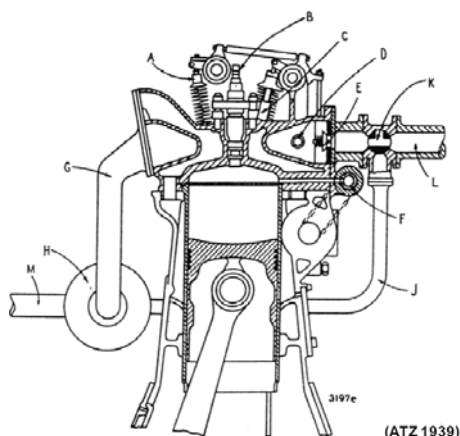
A hidrogén alkalmazása belső égésű motorok tüzelőanyagaként

1. rész

A hidrogén-belsőégésű motor folyamata a hagyományos belső égésű motorok folyamatán alapszik (legtöbbször az Otto-folyamat szerint), azonban a keverékképző rendszeren, az égésfolyamaton átalakítást végeznek a kizárólag hidrogénnel vagy a kettős üzemben való működtethetőség céljából, és így hidrogénnel vagy hidrogént tartalmazó gázokkal (hidrogén-földgáz), mint tüzelőanyagokkal képesek üzemelni.

Az a gondolat, hogy a hidrogént dugattyús motorok tüzelőanyagaként alkalmazzák, semmi esetre sem új. Már a XX. század '30-as éveiben kísérleteztek kutatók, részben meglehetősen nagy sikerrel, dugattyús motorok hidrogénüzemre való átépítésével, valamint hagyományosan üzemelő motor hatásfokának növelése érdekében hidrogén hozzákeverésével. Egy '30-as évekbeli Erren-féle hidrogénmotort mutat az 1. ábra.

Bár a hidrogénalapú hajtáskonceptiókra koncentrálnak a kutatói munkák túlnyomó része a tüzelőanyag-cellával történő áramtermelésre, és ezzel az árammal táplált elektromos hajtásokra koncentrálnak, ettől még a hidrogénnel üzemelő belső égésű motorokat is egy versenyképes, jó alternatívaként értékelik. A hidrogénmotorok alkalmazása lehetővé teszi az autóipar jelenlegi gyártóberendezéseinek, valamint a járműben megszokott alkalmazásoknak a használatát.

1. ábra

A hidrogén anyagtulajdonságainak összehasonlítása a hagyományos tüzelőanyagokéval

Anyagjellemző	Mértékegység	Benzin (Super Plus)	Gázolaj	Metán	Hidrogén
Sűrűség (folyékony) ¹⁾	kg/m ³	750÷770	820÷845	423	70,8
hőmérsékleten	°C	15	15	-162	-253
Sűrűség (gáz) ^{1) 2)}	kg/m ³	-	-	0,716	0,09
Móltömeg	kg/kmol	~ 98	~ 190	16,043	2,016
Forráspont-, ill. tartomány ¹⁾	°C	30÷190	210÷355	-161,5	252,8
Sztöchiometrikus levegősükséglet	kg _{ox.} /kg _{üv.} Vol%	14 -	14,7 -	17,2 9,5	34,2 29,5
Alsó fűtőérték	MJ/kg	41,4	42,9	50	150
Energiasűrűség	folyadék ¹⁾ gáz	MJ/dm ³ -	31,7 -	35,8 -	21 12,6 ⁶⁾
Keverék-fűtőérték ^{1) 2) 4)} keverékbeszívás	MJ/dm ³	3,76	-	3,4	3,19
Keverék-fűtőérték ^{1) 2) 4)} levegőbeszívás	MJ/dm ³	3,83	3,77	3,76	4,52
Gyújtáshatárok ^{1) 3) 5)}	Térf. % λ-tartomány	1÷7,6 1,4÷0,4	0,6÷5,5 1,35÷0,48	4,4÷15 2,28÷0,6	4÷76 10÷0,13
Öngyulladás hőmérséklet ^{1) 5)}	°C	230÷450	250	595	585
Minimális gyújtásenergia ^{4) 5)}	mJ	0,24	0,24	0,29	0,17
Lamináris lángsebesség ^{1) 3) 4) 5)}	cm/s	~ 40	~ 40	~ 42	~ 230
ROZ	-	100	-	130	-
MZ	-	88	-	100	0
CZ	-	-	52÷54	-	-
Tömegarányok					
c	%	85,6	86,1	74,9	0
h	%	12,2	13,9	25,1	100
o	%	2,2	0	0	0

¹⁾ 1,013 bar nyomáson ²⁾ 0 °C hőmérsékleten

³⁾ 25 °C hőmérsékleten ⁴⁾ λ = 1-nél

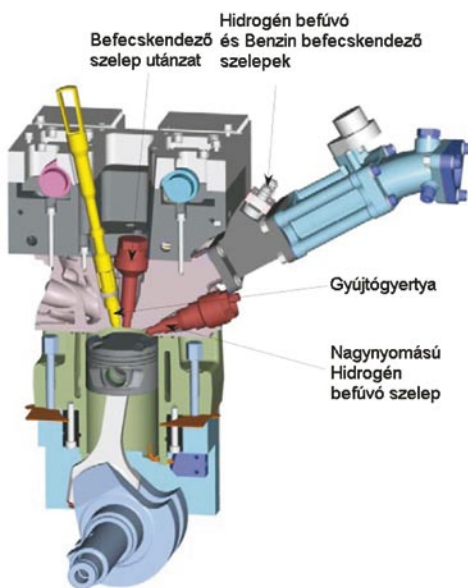
⁵⁾ levegőben ⁶⁾ 250 bar nyomáson és 280 K hőmérsékleten

1. táblázat

A hidrogén belső égésű motorban való használatának releváns anyagtulajdonságai

A hidrogén tulajdonságai alapvetően különböznek az eddig, a belső égésű motorok tüzelőanyagaként használt anyagok tulajdonságaitól. A benzinnel és a gázolajjal szemben a környezeti hőmérsékleten való gáz halmazállapot a legszembevetőbb, de semmi esetre sem a legfőbb különbség. Az 1. táblázatban a hidrogén belső égésű motorban való felhasználása szempontjából releváns tulajdonságait hasonlítottuk össze a hagyományos tüzelőanyagok és a metán tulajdonságaival. A tüzelőanyagoknak már az effajta összehasonlítása alapján a hidrogént, a hagyományos alkalmazáshoz szükséges különböző követelmények szempontjából, egy hidrogénspecifikus égésfolyamatra vonatkozóan világosan véleményezni lehet.

A hidrogén tömegre vonatkoztatott nagy energiatartalmával ($H_v=120 \text{ MJ/kg}$) ellentétben a hidrogén-levegő keverék térfogat-egységre vonatkoztatott fűtőértéke (MJ/m^3) nagyon alacsony. Valós üzemi körülmények között külső keverékképzés esetén a

2. ábra

Keverékképzési eljárások	Külső keverékképzés	Folyamatos befűvás
		Szekvenciális befűvás
	Belső keverékképzés	Korai befűvás
		Késői befűvás
		Égésvezérlés
Kombinált keverékképzés		

2. táblázat: keverékképzési koncepciók a hidrogénüzem során

hidrogén-levegő keverék térfogatra vonatkoztatott fűtőértéke jelentősen kisebb, mint a hagyományos tüzelőanyagokkal előállított keverék esetében.

A hidrogén széles gyújtáshatárai minőség-szabályozást tesznek lehetővé a motor teljes üzemi tartományában. A hagyományos tüzelőanyagokkal szembeni egyik jelentős különbség, hogy a hidrogén-levegő homogén keverék elméletileg $\lambda=10$ légviszony értékig hagyományos gyújtástechnika segítségével elégethető. Azonban a szükséges gyújtásenergia ugyanúgy, mint a hagyományos tüzelőanyagok esetében, a légviszony növelésével nő. Egy sztöchiometrikus hidrogén-levegő keverék gyújtásához szükséges gyújtóenergia kevesebb mint az 1/10-e a benzin-levegő keverék gyújtásához szükséges energiának. Ezzel szemben, a hidrogén öngyulladás hőmérséklete jelentősen nagyobb, mint a hagyományos tüzelőanyagoké. Ez előny lehet az Otto-folyamat szerint működő alkalmazásokban, a kopogás kialakulása szempontjából, de nagyobb sűrítési viszonyt és más intézkedéseket is követel a hőmérséklet növeléséhez, a dízel-folyamatú motorokban való alkalmazás során.

A nagy lamináris lángsebesség lehetővé teszi, hogy a hidrogénnel extrém rövid és kedvező hatásfokú égéstartam valósuljon meg. Még a szegény keverék tartományában is a lamináris égési sebesség jelentősen nagyobb, mint ami hagyományos tüzelőanyagokkal létrehozható.

Azonban a gyors égés és a nagymértékű nyomásemelkedés miatt a hajtómű nagyobb

Motortípus	Egy henger, 4 ütem, folyadék-hűtés, szikragyújtás
Furat / Löket	84/90 mm
Lökettérfogat	498,8 cm ³
Kompresszióviszony	<= 13,5 (állítható)
Maximális fordulatszám	7000 1/perc
Maximális hengernyomás	150 bar
Szelepvezérlés	4 szelep, DOHC
	Bordázottsíj-hajtás
	Hidraulikus szelepemelés
	Dupla-VANOS
Szívószelep nyitás/zárás	34° FHP előtt/126° FHP előtt
Kipufogószelep nyitás/zárás	106° AHP után/14° FHP után
Maximális szelepemelés	Szívó 9,7 mm
	Kipufogó 9,7 mm
Kenés	Száraztartályos
Hengerpersely	Nedves
Tömegkiegyenlítés	1. rendben

3. táblázat: a próbamotor jellemző adatai

mértékben van terhelve és gerjesztve, ami zajosabb égést eredményez.

A hidrogént szénhidrogén-mentessége teszi egyedülállóvá, mert elméletileg egy motorikus égést CO, CO₂ és CH keletkezése nélkül tesz lehetővé. Reális motorüzemben azonban az égéstérben jelen lévő kenőolaj miatt ugyan, de ezek a káros anyagok is jelen vannak a kipufogógázban, de csak nyomokban, és a szintjük kétségkívül a megfigyelhetőség közelében van. Hidrogénnel való üzemelés során releváns emissziós összetevőként csak a nitrogén-oxidokat kell figyelembe venni. Összességében a hidrogén fent leírt tulajdonságai miatt használható belső égésű motorok tüzelőanyagaként. (Folytatjuk.)

szabados György

Tudományos s. munkatárs

KTI Járműtechnikai, Környezetvédelmi és

Energetikai Tagozat

Szervizberendezés?

www.metker.hu